

Charles Trumbull

VAŽNOST GODIŠNJIH DOBA U HAIKU

Objavljeno 2003.god. na Haiku World Web
<http://www.haikuworld.org./begin/ctrumbull/may2003.html>

Tradicionalni japanski haiku definiran je trima zasebnim aspektima:

- 5 – 7- 5 slogova (osnovna veličina i oblik pjesme)
- tehnika lomljenja haikua na dva dijela (efektivna dioba na dva dijela za potrebe usporedbe ili kontrasta)
- godišnje doba (upućivanje haikua na godišnje doba u kojemu je izvršena zabilježba)

Ovo se uglavnom odnosi na formu, mehanizme i subjekt haikua. Unatoč mnogim izuzecima i povremenim denunciranjima ovih normi, većina japanskog haikua i u današnje vrijeme bilježi se na ovaj tradicionalni način.

Kod prvih pokušaja haikua na engleskom jeziku, pjesnici su usvojili osnovne japanske definicije i pravila bilježenja. Forma od po 5-7-5 slogova naknadno je smatrana nepodobnom za engleski jezik a i japanska tehnika lomljenja haikua je ponešto promijenjena na zapadu u supoloženost ili suprostavljanje dvije konkretne slike. Aspekt godišnjeg doba u haiku u na engleskom jeziku međutim, još uvijek se žestoko raspravlja.

Nekoliko argumenata može se koristiti kao podrška upotrebi godišnjeg doba u haikuu na engleskom jeziku. Prvo: „jer japanci to tako čine“ je trivijalni argument; upotrebom refernce koja se odnosi na godišnje doba pjesnik

automatizmom piše unutar tradicionalnih haiku kriterija te tako haiku *ipso facto* prijanja velikoj zbirci svjetskog haiku pjesništva. Drugo, mi možemo koristiti godišnja doba iz istih razloga kao i japanci, tj. vezati svoj haiku na svemirske cikluse godišnjih doba i života. Treće i najkorisnije, riječi koje određuju ili naglašavaju godišnja doba koriste se kao pomoćna pjesnička sredstva, prikladna i snažna forma aluzije gdje nekoliko dobro odabranih riječi predstavlja cjelokupne skupine asocijacija i osjećaja. Prema tome, cvat trešnjina stabla za haiku pjesnika predstavlja mnogo više od objektivnog prizora ružičastih cvjetova: fraza je zarobila i kao takva simbolizira suštinu proljeća.

Argumenti protiv korištenja riječi koja označava godišnje doba u haikuu dolaze od:

- a) ljudi kojima je odviše teško pisati na taj način ili im ometa umjetničku slobodu izražavanja
- b) ljudi koji odolijevaju japanskom pravilu navođenja riječi koja označava godišnje doba iz razloga što im je odviše formalan i neprimjeren način pisanja poezije na engleskom jeziku
- c) ikonoklasti koji žele da je haiku ono što oni tumače kao haiku, odričući se tradicije
- d) Pjesnici koji bi radije pisali senryu ili *zappai* (stihovi u haiku formi koji razmatraju i obrađuju ljudsku prirodu ili su zamišljeni palicama dvorske lude).

No haiku je, ipak, poezija prirode.

Za početnike, najbolji vodič upotrebi godišnjih doba u haikuu su djela iskusnih haiku pjesnika, koja je moguće pronaći u antologijama i časopisima navedenim na drugom stranici ove internet adrese (www.haikuworld.org, opp.prev.). Drugi pristup je koristiti strukturiranu listu riječi koja označavaju pojedina godišnja doba (*kiyose* u japanskom) ili u haiku almanahu (*saijiki*, što je zapravo *kiyose* s primjerenim haikukom kako bi se demonstrirala pravilna upotreba ove riječi (*kigo*). *Kiyose* je dostupan online na adresi <http://haiku.cc.ehime-u.ac.jp/-shiki/kukai/kiyose-spring.html>.

„Haiku World: An International Poetry Almanac“ (Kodansha, 1996) Williama J. Higginsona, najbolji je *saijiki* na engleskom jeziku, zapažen stoga što je međunarodnog dometa. Također, zanimljiva je i *A Dictionary of Haiku, Clasified by Season Words with Traditional and Modern Methods* (AHA Books, 1992), koja je dostupna online na adresi <http://www.ahapoetry.com/aadoh/adofinde/htm>. Kao što smo već prije naveli, upotreba uhodane *kigo* riječi ima prednost u tom što veže

novi haiku s tri stoljeća povijesti haiku poezije. Navodim dva haikua, japanskog majstora Bashôa i teksšana Roberta Gilillanda koji su srodni kroz stoljeća upotrebom dobro utvrđene *kigo* fraze „jesenji sumrak:“

na ogoljelu granu
smjestila se vrana –
jesenji sumrak

Bashô, zabilježeno 1680. god.

jesenji sumrak
žuta vrpca kriminalnog poprišta
leprša u zraku

Robert Gilliland, *The Heron's Nest II:2*, (February 2000)

Treći pristup upotrebi *kigo* riječi je da osmislite svoju riječ. Mnogo je izraza sa snažnim asocijacijama na godišnja doba koji nisu navedeni u *kiyose* ili *saijiki* almanasima. To mogu biti nacionalne ili štoviše, riječi lokalne uporabe, izrazi kao „otvaranje sezone“, „dan izbora“, „početak putovanja ribe snjetac na mriještenje - druga polovica travnja, jezero Superior, USA), „zabava na travnjaku“, „dan diplomiranja“, „lovačka dozvola“, „Nacionalni mjesec poezije.“ Pjesnik bi možda trebao odabrati *kigo* riječ na način da je razumije što više ljudi. „Pulaskijev dan“ ranog ožujka je školski blagdan u Chicagu, no ne mora ništa značiti na prostorima bez poljske populacije. Možete li locirati ne-tradicionalne *kigo* riječi u slijedećim haikuima:

miris bora:*
svijeće u pijesku** trepere
na planinskom povjetarcu

*„piñon wood“ – jedan od četiri varijeteta bora mekog drva koji raste u visokim planinama jugozapada SAD-a. Vlasnici kamina upotrebljavaju ovo aromatično drvo pri ležnju batre u kaminima na otvorenom, jer svojim mirisom odbija kukce, uključujući komarce. Sagorijeva sporo uz specifičan miris (op.prev.)

kasnim u ured
moj radni stol već zatrpan
tikvicama

Na jugozapadu SAD-a „farolitos“ – svijeće u papirnatim vrećicama su praznične dekoracije uz staze, krovišta i zidove u vrijeme Božića, „zucchini“ (tikvice) sugeriraju kasno ljeto.

U *Haiku World* i pratećoj publikaciji *The Haiku Seasons*, Higginson detaljno obrađuje Japanski haiku calendar te naglašava precizna mjesta za svaku navedenu sezonski riječ. Za većinu pjesnika haiku, međutim, važno je da svaka *kigo* riječ budi suštinu godišnjeg doba kod većine čitatelja. Prema tome, manje je važno da li „početak jeseni“ ukazuje na 21. rujna kao na zapadu, ili rani kolovoz kao u japanskom haikuu (ili veljaču-ožujak na južnog hemisferi) već je važnije da je to vrijeme zahlađenja, lišće počinje mijenjati boju.... i još jednom, ljudska bića postaju svjesna iščezavanja životnog ciklusa.

Mnogi pjesnici-haiku vode osobne dnevnik i bilježe haikue osnovom svojih zapažanja. Zapisi u časopisima haiku poezije mogu započeti s davanjem obilježja okružja kao „prohladan, vlažan dan...“ „prijeteći snijeg.“ To su odlične *kigo* riječi za haiku! Zapravo, kada pokušavam zabilježiti haiku, često ću pogledati uokolo i pitati se: „Što je ovaj dan, zapravo?“ Odgovor kao „nebo pjegavo kao skuša – niz redova malih bijelih oblaka“; „mladi mjesec“; „pjesma crvendaća“ ili „mraz na travnjaku“ često mogu biti dovoljno da dozovu haiku. Smjernica godišnjeg doba mora biti sastavni dio haikua – obično na jednom od dva suptostavljena prizora i mora odjekivati s ostatkom teksta haikua. Riječ koja nagoviješta godišnje doba ne bi smjela biti uhvaćena u veliki prizor kako bi stihu dala patinu sezonstva. To je neodrživo i vodi onome što pogrдно nazivamo „datumski pečat“ haiku, kao slijedeći:

ljetno jutro
puž prelazi
pločnik

„Ljetno jutro“ ne donosi ništa u smislu dubine ili jeke ovom haikuu; on tek bilježi godišnje doba i doba dana.

Dakako da haiku može biti zabilježen bez referenci na godišnje doba, no takvi su stihovi obično manje slični haiku (po definiciji!) i uvjerljivo manje zadovoljavaju od „dobro sezoniranih haikua.“ Neki stručnjaci sugeriraju da pjesme-haiku trebaju sadržavati samo upućivanje na prirodu, no riječ koja definira prirodu kao

primjerice, "šuma" bit će manje izazovna od određenog stabla u određeno godišnje doba kao „breza“ ili vrsta „ariša“ , ili pak određena šuma, kao „proljetna šuma“ ili „krošnje bez lišća. “ Nedavno, grupa haiku pjesnika predložila je razmještanje „ključnih riječi“ umjesto riječi pripadajućeg godišnjeg doba. „San“, „sat“ ili „majka“ su nametnute (predloženi) kao koncepti nevezani kulturom s univerzalnim značenjem. Ovo se međutim, čini čak manje obačavajućim putem za razvoj haikua od prihvatanja „prirodnih“ riječi za razliku od „sezonskih.“ Pojednostavljeno, ključna riječ postaje tek subjekt haikua.

Zaključno, aspekt godišnjeg doba oduvijek je od najveće važnosti za haiku, i japanski i onaj zapadni.

Usvajanje vještine s riječima koje označavaju godišnje doba zahtijeva disciplinu i učenje, no pjesnička ustrajnost biti će itekako nagrađena.

S engleskog prevela D.V.Rožić

CHARLES TRUMBULL

PO Box 33077

Santa Fe, NM 87594-3077

phone: 505-982-0914

e-mail: trumbullc@comcast.net

photo by Deborah Adams

Charles Trumbull rođen je u državi Michigan, SAD, odrastao u državi New Mexico, educirao se na sveučilištima Yale (SAD) i Notre Dame (Francuska).

Obučen kao stručnjak za vanjsku politiku Sovjetskog Saveza, obavljao dužnosti koje su se odnosile na američko-rusku komunikaciju pri *The U.S. National Academy of Sciences* (Američka akademija znanosti) i Radio Free Europe/Radio Liberty, Inc. (Radio slobodna Europa). Nestankom S.S.S.R.-a, bio je *Director of Yearbooks at Encyclopædia Britannica, Inc.*, (Predsjednik godišnjaka pri Eniklopediji Britanici) u Chicagu. U mirovini od 2007. god. Sada živi u Santa Fe-u, New Mexico.

Prvi puta susreo se s haiku poezijom u knjizi Harolda Hendersona *Introduction to Haiku*, (Uvod u haiku) tijekom kasnih pedesetih dvadesetog stoljeća, no nekoliko dekada posvetio se drugim interesima. S haiku se ponovno susreće 1991. godine. Od tog trenutka predan je haiku poeziji i urednik biltena (1996-2002.), predsjednik (2004-05.), predsjedajući Povijesnog odbora (2010.-) udruge The Haiku Society of America; osnivač Chi-ku, kluba haiku pjesnika u Chicagu; godine 1996. organizirao je Haiku North America – Chicago; 1999. god. organizirao međunarodni skup haiku pjesnika (svake druge godine) te niza haiku skupova u Mineral Points, u državi Wisconsin, pod generalnim pokroviteljstvom “The Midwest—Cradle of American Haiku” (Srednji Zapad – kolijevka američkog haikua); vlasnik je Deep North Press-a te je kao nakladnik objavio 15 naslova. Od ožujka 2006.g. uređuje *Modern Haiku*, najstariji časopis za haiku poeziju izvan Japana.

Trumbullovi haiku i kritički eseji objavljeni su u publikacijama u deset zemalja, primio je nagrade na nekoliko natječaja za haiku i za haiku vezane teme. Nedavno pojavljivanje uključuje i ga kao istaknutog govornika na konferenciji Haiku North America u Winston-Salemu, država North Caroline (2007.); Ottawa, Ont. (2009), i Seattle, Washington (2011.); the Robert Frost Poetry Festival in Key West, Florida. (2007., 2008., i 2009.) te “Cradle”(kolijevka) konferenciji u čast haiku pionirima Raymondu Roseliepu (kolovoz 2008.) and Robertu Spiessu (rujan 2010.); istaknut pjesnik Seabeck Haiku Getaway, Seabeck, Washington, (studeni 2010); i voditelj haiku radionice u muzeju Georgia O’Keeffe, Santa Fe., New Mexico (studeni 2010.) te dvije haiku radionice 2012. g. na konvenciji u New Mexico i State Poetry Society. Chapbook njegovih haiku *Between the Chimes* (Između zvonjave) objavljen je ljeti 2011.godine.

Charles Trumbull was born in Michigan, grew up in New Mexico, and was educated at Yale and Notre Dame universities. Trained as a specialist in the foreign policy of the Soviet Union, he worked in jobs that had to do with American-Russian communication at the U.S. National Academy of Sciences and Radio Free Europe/Radio Liberty, Inc. When the U.S.S.R. disappeared, he jumped over to a job as Director of Yearbooks at Encyclopædia Britannica, Inc., in Chicago, from which he was retired in 2007. He now lives in Santa Fe, N.M.

Charlie first encountered haiku in Harold Henderson's *Introduction to Haiku*, in the late 1950s, but pursued other interests for some decades. He got reacquainted with haiku in 1991, literally on a bet. Immediately bitten by the haiku bug, he has since served as newsletter editor (1996–2002), president (2004–05), and chairman of the History Committee (2010–) of the Haiku Society of America, a founder of Chi-ku, the Chicago-area haiku club, in 1996, an organizer of Haiku North America—Chicago (1999), a biennial international gathering of haiku poets, and of a series of haiku conferences in Mineral Point, Wis., under the general heading of “The Midwest—Cradle of American Haiku”; and proprietor of Deep North Press, a publisher of haiku books with 15 titles in print. Since March 2006 he has been editor of *Modern Haiku*, the oldest haiku journal outside Japan.

Charlie's haiku and critical essays have appeared in publications in ten countries, won awards in several haiku contests, and appeared in many anthologizes. He frequently speaks and leads workshops on haiku-related subjects. Recent appearances include featured speaker at the Haiku North America conferences in Winston-Salem, N.C. (2007), Ottawa, Ont. (2009), and Seattle, Wash. (2011), the Robert Frost Poetry Festival in Key West, Fla. (2007, 2008, and 2009), and the “Cradle” conferences honoring haiku pioneers Raymond Roseliep (August 2008) and Robert Spiess (September 2010); featured poet at the Seabeck Haiku Getaway, Seabeck, Wash. (November 2010); and haiku workshop leader at the Georgia O’Keeffe Museum, Santa Fe., N.M. (November 2010) and at two haiku workshops at the 2012 convention of the New Mexico State Poetry Society. *Between the Chimes*, a chapbook of his haiku, was published in summer 2011.

PR

DIOGEN pro kultura

<http://diogen.weebly.com>